

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**Робоча програма
навчальної дисципліни
"ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ"
для студентів усіх галузей знань
денної форми навчання**

Харків. Вид. ХНЕУ, 2013

Затверджено на засіданні кафедри філософії і політології.
Протокол № 8 від 22.02.2012 р.

Укладач Потоцька Ю. І.

P58 Робоча програма навчальної дисципліни "Філософія економіки"
для студентів усіх галузей знань денної форми навчання / укл.
Ю. І. Потоцька. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 44 с. (Укр. мов.)

Подано тематичний план навчальної дисципліни та її зміст за модулем і темами, плани лекцій та семінарських занять, контрольні запитання для самодіагностики, систему оцінювання знань студентів, а також теми доповідей та есе, завдання до тематичних розділів.

Рекомендовано для студентів усіх галузей знань денної форми навчання.

Вступ

Мета навчальної дисципліни "Філософія економіки": формування і розвиток у студентів особистісних якостей та формування загальнокультурних (універсальних) компетентностей у вигляді системи світоглядних знань про буття людини, найістотніші взаємовідносини з природою, суспільством і духовним життям у всіх основних формах його існування.

Завдання навчальної дисципліни – це: оволодіння загальною проблематикою та змістом головних напрямів філософії економіки;

сприяння формуванню духовно-моральних цінностей, економічної культури особистості;

набуття вмінь і навичок аналізу сучасної соціальної реальності у єдності економічного, політичного та культурного вимірів.

Предмет навчальної дисципліни: специфіка економічного буття людини в багатовекторній соціальній площині.

Навчальна дисципліна спрямована на збагачення й розширення гуманітарної підготовки студентів і формування творчої активності майбутніх фахівців. Цим обумовлені її мета і завдання.

Методичне завдання полягає у тому, щоб за допомогою здобутків світової та вітчизняної філософської думки розглянути соціальні, технологічні, наукові засади економіки; розкрити зв'язок між економічним, політичним та культурним вимірами суспільного життя.

Вивчення навчальної дисципліни потребує від студентів великої самостійної роботи. Тільки самостійне зацікавлення може реально збагатити внутрішній світ і дієво вплинути на формування світогляду сучасної молоді людини. Самоосвіта повинна полягати, перш за все, у знайомстві з літературними джерелами, матеріалами засобів масової інформації. Літературу, яка відображена в програмі, студенти можуть знайти в бібліотеці ХНЕУ, в Харківській науковій бібліотеці ім. В. Г. Короленка та інших бібліотеках, а також у мережі Інтернет.

Структура навчальної дисципліни наведена у табл. 1.

Структура навчальної дисципліни

Характеристика дисципліни: підготовка магістрів	Галузь знань, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 3, у тому числі: змістовних модулів – 1, самостійна робота	Шифр та галузь знань: 0305 "Економіка та підприємництво"; 0306 "Менеджмент і адміністрування"; 0501 "Інформатика та обчислювальна техніка"; 0515 "Видавничо- поліграфічна справа"; 1401 "Сфера обслуговування"	За вибором. Рік підготовки: 5. Семестр: 9 або 10
Кількість годин за змістовними модулями: модуль 1 – 108 годин. Усього – 108 годин	Шифр та назва спеціальностей: всі спеціальності за цими галузями знань	Лекції (теоретична підготовка) – 22 години. Практичні (семінарські) заняття – 22 години. Самостійна робота – 64 години (у тому числі консультації – 4 години)
Кількість тижнів викладання навчальної дисципліни: 11. Кількість годин на тиждень: 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: магістр	Вид контролю: ПМК

1. Кваліфікаційні вимоги до студентів

Вивчення змісту навчальної дисципліни спрямоване на формування частини загальнокультурних компетентностей (загальнонаукових і соціально-особистісних). Компоненти вказаних компетентностей представлено далі.

У результаті засвоєння навчальної дисципліни студент повинен:

знати: предмет, структуру і функції філософії економіки;

головні ідеї та концепції за окремими розділами філософії економіки (господарська етика; філософія власності, філософія праці, філософія грошей, багатства та розподілу);

філософські здобутки щодо вивчення сучасної інформаційної стадії розвитку суспільства;

уміти: застосовувати понятійний апарат і методологію філософії економіки для аналізу сучасної соціокультурної ситуації;

визначати економічні чинники розвитку суспільства.

володіти: власними світоглядними установками на засадах розуміння суспільного життя у єдності економічного, політичного та культурного вимірів.

Компетентності, які формуються у результаті вивчення навчальної дисципліни, наведено у табл. 2.

Таблиця 2

Компетентності, які формуються у результаті вивчення навчальної дисципліни

Назва теми	Компетентності, які формуються в рамках теми	Знання	Вміння та навички
1	2	3	4
Тема 1. Економіка як предмет філософського осмислення	Загальнокультурні (загальнонаукові, соціально-особистісні)	Знання предмета, функцій, методів та основних розділів "Філософії економіки". Здатність до визначення основних категорій та понять. Знання головних етапів розвитку економіко-філософської думки	Вміння застосовувати філософську термінологію та методологію до аналізу економічних явищ
Тема 2. Антропологічний вимір економіки. Людина як суб'єкт економічної діяльності	Загальнокультурні (загальнонаукові, соціально-особистісні)	Знання основних моделей економічної людини в західній та вітчизняній думці. Знання специфіки та структури економічної свідомості	Вміння аналізувати рівень економічної свідомості, визначати власні світоглядні установки щодо сутності, смислу та принципів економічної діяльності

1	2	3	4
Тема 3. Економічна культура. Моральні аспекти економічної діяльності	Загальнокультурні (загальнонаукові, соціально-особистісні)	Знання категорій моральності економіки; сутності та функцій економічної культури. Розуміння основ господарської етики різних історичних епох та культур	Вміння співвідносити власні погляди з головними принципами сучасних систем економічної моралі
Тема 4. Філософія власності	Загальнокультурні (загальнонаукові, соціально-особистісні)	Розуміння власності як комплексу суспільних відносин і соціальних взаємодій. Знання основних напрямів філософії власності	Вміння застосовувати основні концепції філософії власності до аналізу сучасних суспільно-політичних та соціально-економічних відносин
Тема 5. Філософія праці	Загальнокультурні (загальнонаукові, соціально-особистісні)	Знання досягнень філософії економіки в області аналізу праці. Розуміння природи трудової діяльності, експлуатації та відчуження праці	Вміння застосовувати основні концепції філософії праці до аналізу сучасних соціально-економічних процесів
Тема 6. Філософія грошей	Загальнокультурні (загальнонаукові, соціально-особистісні)	Знання досягнень філософії економіки в області аналізу грошей. Розуміння природи грошей у контексті філософії цінностей та моралі	Вміння застосовувати основні концепції філософії грошей до аналізу сучасної економічної та соціокультурної ситуації
Тема 7. Філософська типологізація економіки	Загальнокультурні (загальнонаукові, соціально-особистісні)	Знання головних підходів до типологізації форм соціально-економічного устрою.	Вміння аналізувати філософські уявлення і підходи щодо типологізації економіки

1	2	3	4
		Розуміння специфіки інформаційного суспільства	Вміння визначати стадії розвитку світової та української економіки та їхній характер
Тема 8. Ринок: ідейно-політичні та духовні засади	Загальнокультурні (загальнонаукові, соціально-особистісні)	Знання характерних рис ринкового суспільства, його ідейних та ціннісних засад. Розуміння сутності процесу комерціалізації культури. Розуміння сутності критики суспільства споживання та масової культури в філософській думці	Вміння аналізувати культурні та політичні засади ринкового суспільства та визначати фактори його розвитку
Тема 9. Соціальні й антропологічні наслідки інформатизації економіки	Загальнокультурні (загальнонаукові, соціально-особистісні)	Розуміння соціальних та антропологічних аспектів інформатизації економіки. Розуміння проблеми маніпулювання суспільною свідомістю за умов розвитку інформаційних технологій	Вміння визначати позитивні й негативні наслідки інформатизації економіки
Тема 10. Економічні аспекти глобалізації	Загальнокультурні (загальнонаукові, соціально-особистісні)	Розуміння політичних, економічних та культурних засад та наслідків глобалізації суспільства. Знання головних глобальних проблем сучасної економіки	Вміння аналізувати природу глобалізаційних процесів та їх вплив на культурно-духовний клімат; визначати глобальні ризики світової економіки

Опис кваліфікаційного рівня відповідно до Національної рамки кваліфікації наведено у табл. 3.

**Опис кваліфікаційного рівня відповідно до
Національної рамки кваліфікації**

Знання	Уміння	Комунікація	Автономність і відповідальність
Наявність здатностей, необхідних для здійснення дослідницької діяльності в умовах недостатньої інформації та суперечливих вимог, прийняття самостійних рішень. Здатність до навчання у продовж життя			
<p>Спеціалізовані концептуальні знання в галузі філософії економіки за її основними розділами на рівні сучасних досягнень, у тому числі в контексті дослідницької роботи.</p> <p>Критичне, оригінальне осмислення проблем господарської етики; власності, праці, багатства та розподілу на стику предметних областей філософії та економічної науки</p>	<p>Здійснення дослідницької діяльності з метою розвитку нового знання і процедур в умовах неповної/недостатньої інформації та суперечливих вимог.</p> <p>Інтеграція набутих знань</p>	<p>Ясне й недвозначне донесення власних висновків, а також знань та пояснень, що їх обґрунтовують, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються</p>	<p>Повна самостійність у навчальній діяльності, прийняття рішень в умовах, що вимагають нових підходів</p>

2. Тематичний план навчальної дисципліни

При вивченні навчальної дисципліни студент має ознайомитися з програмою дисципліни, її структурою, формами та методами навчання, видами та методами контролю знань.

Навчальний процес здійснюється у таких формах: лекційні та семінарські заняття, самостійна робота студента. Структура залікового кредиту навчальної дисципліни наведена у табл. 4.

Структура залікового кредиту навчальної дисципліни

Тема	Кількість годин			
	Лекції	Семінари	Індивідуальна робота	Самостійна робота
Змістовний модуль. Становлення та проблематика філософії економіки				
Тема 1. Економіка як предмет філософського осмислення	4	4	3	4
Тема 2. Антропологічний вимір економіки. Людина як суб'єкт економічної діяльності	1	1	3	4
Тема 3. Економічна культура. Моральні аспекти економічної діяльності	3	3	3	4
Тема 4. Філософія власності.	2	2	2	4
Тема 5. Філософія праці	2	2	2	4
Тема 6. Філософія грошей	2	2	3	4
Тема 7. Філософська типологізація економіки	2	2	2	4
Тема 8. Ринок: ідейно-політичні та духовні засади	2	2	2	4
Тема 9. Соціальні й антропологічні наслідки інформатизації економіки	2	2	2	4
Тема 10. Економічні аспекти глобалізації	2	2	2	4
Усього	22	22	24	40
Разом за навчальною дисципліною	108			

3. Зміст навчальної дисципліни за модулем та темами

Змістовний модуль. Становлення та проблематика філософії економіки

Тема 1. Економіка як предмет філософського осмислення

Предмет і завдання філософії економіки. Філософська проблематизація смислу, мети та універсальних засад господарської діяльності людини. Проблема співвідношення економічного буття та економічної свідомості, економічного життя і "духу", ідеального та реального в господарстві. Два підходи до його вирішення: економічний матеріалізм (К. Маркс) і "антиекономічний ідеалізм" (Булгаков С. М.).

Специфіка філософського дослідження економіки. Методологія філософії економіки. Економічна істина та її критерії.

Історичні типи економічного пізнання: античний, середньовічний, модерний. Становлення філософії економіки в Новий час. Основні здобутки утопічної думки щодо розуміння економічної реальності. Лібералізм А. Сміта. "Промислова система" Сен-Симона К.-А. Філософія економічного детермінізму К. Маркса та її значення. Основні напрямки філософського аналізу економіки інформаційного суспільства.

Тема 2. Антропологічний вимір економіки. Людина як суб'єкт економічної діяльності

Економічна діяльність (виробництво, розподіл, обмін, споживання), її матеріальні та духовні засади. Економічна свідомість та її рівні (повсякденний та теоретичний).

Образ людини у філософії господарства. Особа, що хазяйнує, та її моделі у вітчизняній та російській філософсько-економічній думці: ідеальна (Булгаков С. М., Федоров М. Ф., Розанов В. В., Соловйов В. С.); реформаторська (Туган-Барановський М. І., Чаянов О. В.); марксистська (Богданов О. О.). Економічна людина в філософії А. Сміта. Еволюція моделі економічної людини в західній думці.

Тема 3. Економічна культура. Моральні аспекти економічної діяльності

Поняття економічної культури, її зміст та функції. Економічна культура особистості та суспільства. Моральні аспекти економічної діяльності.

Історичні типи економічної культури. Еволюція погляду на багатство і бідність, працю, власність, благодійність.

Роль етнорелігійного фактора в формуванні економічної культури. Православна господарська етика.

Протестантська етика господарської діяльності. М. Вебер та його робота "Протестантська етика і дух капіталізму".

Особливості ісламської господарської етики. Основні принципи діяльності ісламських банків.

Етика сучасного бізнесу. Обов'язок та відповідальність в сучасній економічній політиці.

Тема 4. Філософія власності

Філософсько-економічне обґрунтування власності. Власність як комплекс суспільних відносин. Власність як влада.

Типологія власності. Характеристика основних форм власності. Проблема ефективності та справедливості форм власності в філософсько-економічній думці.

Питання про власність у західній ліберальній філософії. Право на власність як основа автономії людини.

Революційна думка про власність: соціалістичний та анархічний підходи.

Релігійно-філософська думка щодо проблеми власності (Ерн В. Ф., Трубецькой Є. М., Флоренський П. О.). Маніфест приватної власності Ільїна І. О.

Тема 5. Філософія праці

Аналіз феномену праці в історії філософії. Антична думка. Трудова діяльність в концепції ідеальної держави Платона. Християнське розуміння праці та його вплив на середньовічну філософію. Вчення західноєвропейських мислителів Нового часу щодо праці (А. Сміт, Д. Рикардо, Мілль Д. Ст., Гегель Г. В. Ф.).

Концепція сродної праці Сковороди Г. С. Праця як умова щастя.

Соціальні аспекти трудової діяльності. Проблема експлуатації та відчуження праці в філософії К. Маркса. Ідея психологізації праці та відносин співпраці в роботах Богданова О. О.

Філософсько-релігійний підхід. Ідея соборності, всеєдності, софійності як духовної основи праці (Соловйов В. С., Франк С. Л., Хомяков О. С.).

Виховне значення праці в педагогічній думці та філософії освіти ХХ ст. (Макаренко А. С., Д. Дьюї).

Тема 6. Філософія грошей

Походження, природа та функції грошей.

Філософія грошей як філософія культури. Г. Зіммель.

Семіотика грошей. Гроші як знак і як річ, яку означають (К. Маркс). Гроші як універсальна мова.

Гроші, довіра та соціальна стабільність. Форми довіри в процесі грошового обігу.

Концепція цінності в філософії грошей. Гроші як цінність. "Грошевий еквівалент" цінності особистості. Гроші та свобода.

Гроші й соціалізація суб'єкта. Гроші та влада. Гроші та механізм відчуження.

Тема 7. Філософська типологізація економіки

Головні підходи до типологізації соціально-економічного устрою. Формацийний підхід К. Маркса. Характеристика історичних стадій розвитку економіки (первіснообщинна ("доекономічна"), рабовласницька, феодалська, капіталістична, комуністична формації).

Метод "ідеальних типів" М. Вебера.

Поняття постіндустріального суспільства в філософії та соціології. Д. Белл. Концепція технологічних революцій О. Тоффлера. Комунікаційна концепція Г. Маклюєна: розвиток засобів комунікацій як фактор переходу від натурального господарства до ринкового.

Альтернатива прогресивізму. Цивілізаційні концепції У. Росту, Данілевського М. Я., О. Шпенглера, А. Тойнбі.

Тема 8. Ринок: ідейно-політичні та духовні засади

Становлення ринкової економіки та її характерні риси. Сучасні моделі ринкового господарства: ринкова, планово-ринкова, соціально-ринкова. Альтернативи ринку.

Соціофілософське осмислення ринкової економіки. Аналіз вільного ринку Х. де Матьєнсо (XVI ст.) Ринок у філософії лібералізму XVII – XIX ст. Концепція "незримі руки ринку" А. Сміта. Філософія економічного неокласицизму, її школи. Неолібералізм Ф. фон Гайека. Концепції державно-монополістичного регулювання економіки. Кейнсіанство та його еволюція.

Ідейно-політичні та духовні компоненти ринкової економіки. "Дух капіталізму" (М. Вебер, В. Зомбарт). Філософія бізнесу.

Критика капіталістичного ринкового суспільства як суспільства споживання (Франкфуртська школа).

Комерціалізація культури. Феномен масової культури.

Тема 9. Соціальні та антропологічні наслідки інформатизації економіки

Характерні риси інформаційного суспільства. Якісні зміни в економіці, пов'язані з процесом інформатизації.

Концепція "суспільство ризику" У. Бека. Виробництво ризиків. Безпека як пріоритетна цінність сучасної стадії розвитку суспільства.

Людина в інформаційному суспільстві. Проблема ідентичності. Механізми маніпулювання свідомістю та запобігання ним. Формування думок та бажань в людині. Людина як "машина бажань" (Ж. Дельоз, Ф. Гваттарі).

Тема 10. Економічні аспекти глобалізації

Сутність та передумови процесу глобалізації економіки.

Глобалізація та світова фінансова система. Гроші як засіб глобалізації. Національні валюти і національні ідентичності. Система міжнародного розподілу праці. Глобальні проблеми світової економіки. Глобальна проблема бідності та перспективи її подолання.

Економічна та соціально-політична модернізація у пострадянському геополітичному просторі. Тенденції розвитку української пострадянської економіки.

4. Плани лекцій

Тема 1. Економіка як предмет філософського осмислення

1.1. Предмет і завдання філософії економіки.

1.2. Методологія філософії економіки. Економічна істина та її критерії.

1.3. Основні етапи розвитку філософсько-економічної думки.

Література: [1; 3; 4; 7 – 9; 11; 12; 20; 23; 56; 57; 61; 75; 80].

Тема 2. Антропологічний вимір економіки. Людина як суб'єкт економічної діяльності

2.1. Економічна свідомість: структура та рівні.

2.2. Уявлення про суб'єкт господарської діяльності у вітчизняній та російській філософсько-економічній думці.

2.3. Економічна людина в західній думці.

Література: [3; 5; 7 – 9; 11; 14; 23; 41; 78; 94].

Тема 3. Економічна культура. Моральні аспекти економічної діяльності

3.1. Сутність та функції економічної культури.

3.2. Історико-культурні типи господарської етики.

3.3. Обов'язок та відповідальність в сучасній економічній політиці.

Література: [7 – 11; 18; 26; 38; 70; 73; 84; 91].

Тема 4. Філософія власності

4.1. Філософсько-економічне обґрунтування власності.

4.2. Питання про власність у західній ліберальній філософії.

4.3. Соціалістичний та анархічний підходи до проблеми власності.

Література: [2; 7 – 9; 11; 22; 42; 43; 53; 56; 69; 79].

Тема 5. Філософія праці

5.1. Аналіз феномену праці в історії філософської думки.

5.2. Філософський аналіз праці у вітчизняній думці. Ідея сродної праці Сковороди Г. С.

5.3. Проблема експлуатації та відчуження праці.

Література: [1; 2; 7 – 9; 11; 52; 56; 74; 75; 78; 79].

Тема 6. Філософія грошей

6.1. Філософія грошей Г. Зіммеля як філософія культури.

6.2. Концепція цінності в філософії грошей.

6.3. Гроші, довіра та соціальна стабільність. Форми довіри в процесі грошового обігу.

Література: [2; 6; 7 – 9; 11; 13; 15; 40; 50; 56; 60; 62; 85].

Тема 7. Філософська типологізація економіки

7.1. Формаційна теорія К. Маркса.

7.2. Метод "ідеальних типів" М. Вебера.

7.3. Концепція технологічних революцій О. Тоффлера.

7.4. Поняття постіндустріального суспільства в філософії та соціології.

Література: [1; 7 – 9; 11; 12; 17; 18; 25; 32; 44; 46; 55; 65; 77].

Тема 8. Ринок: ідейно-політичні та духовні засади

8.1. Ринкова економіка та її характерні риси.

8.2. Духовні компоненти ринкової економіки.

8.3. Критика ринкового суспільства як суспільства споживання.

8.4. Комерціалізація культури. Феномен масової культури.

Література: [3; 7 – 11; 24, 26, 41, 50, 51, 54, 58, 62, 66, 71; 75; 81].

Тема 9. Соціальні та антропологічні наслідки інформатизації економіки

9.1. Якісні зміни в економіці, пов'язані з процесом інформатизації.

9.2. Виробництво ризиків. Концепція "суспільство ризику" У. Бека.

9.3. Людина в інформаційному суспільстві.

Література: [7 – 9; 11; 12; 16; 17; 19; 21; 37; 47; 49; 63; 68].

Тема 10. Економічні аспекти глобалізації

10.1. Сутність та передумови процесу глобалізації економіки.

10.2. Глобалізація та світова фінансова система.

10.3. Система міжнародного розподілу праці.

10.4. Глобальні проблеми світової економіки.

Література: [7 – 9; 11; 12; 17; 28; 30; 31; 33 – 36; 48; 64].

5. Плани семінарських занять

Семінарське заняття – це форма навчального заняття, при якій викладач організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до котрих студенти готують тези виступів.

Семінарські заняття проводяться в аудиторіях або в навчальних кабінетах з однією академічною групою.

На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені студентами виступи, активність у дискусії, уміння формулювати і відстоювати свою позицію тощо. Підсумкові оцінки за кожне семінарське заняття вносяться у відповідний журнал. Отримані студентом оцінки за окремі семінарські заняття враховуються при виставленні поточної модульної оцінки (практичний модульний контроль) з навчальної дисципліни.

План проведення семінарських занять наведено у табл. 5.

План проведення семінарських занять

Перелік тем	Програмні запитання	Кількість годин	Література
1	2	3	4
Тема 1. Економіка як предмет філософського осмислення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет і завдання філософії економіки. 2. Методологія філософії економіки. Економічна істина та її критерії. 3. Основні етапи розвитку філософсько-економічної думки 	4	[1; 3; 4; 7 – 9; 11; 12; 20; 23; 56; 57; 61; 75; 80]
Тема 2. Антропологічний вимір економіки. Людина як суб'єкт економічної діяльності	<ol style="list-style-type: none"> 1. Економічна свідомість: структура та рівні. 2. Уявлення про суб'єкт господарської діяльності у вітчизняній та російській філософсько-економічній думці. 3. Економічна людина в західній думці 	1	[3; 5; 7 – 9; 11; 14; 23; 41; 78; 94]
Тема 3. Економічна культура. Моральні аспекти економічної діяльності	<ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність та функції економічної культури. 2. Історико-культурні типи господарської етики. 3. Обов'язок та відповідальність у сучасній економічній політиці 	3	[7 – 11; 18; 26; 38; 70; 73; 84; 91]
Тема 4. Філософія власності	<ol style="list-style-type: none"> 1. Філософсько-економічне обґрунтування власності. 2. Питання про власність у західній ліберальній філософії. 3. Соціалістичний та анархічний підходи до проблеми власності 	2	[2; 7 – 9; 11; 22; 42; 43; 53; 56; 69; 79]

Закінчення табл. 5

1	2	3	4
Тема 5. Філософія праці	1. Аналіз феномену праці в історії філософської думки. 2. Філософський аналіз праці у вітчизняній думці. Ідея "сродної праці" Сковороди Г. С. 3. Проблема експлуатації та відчуження праці	2	[1; 2; 7 – 9; 11; 52; 56; 74; 75; 78; 79]
Тема 6. Філософія грошей	1. Філософія грошей Г. Зіммеля як філософія культури. 2. Концепція цінності в філософії грошей. 3. Гроші, довіра та соціальна стабільність. Форми довіри в процесі грошового обігу	4	[2; 6; 7 – 9; 11; 13; 15; 40; 50; 56; 60; 62; 85]
Тема 7. Філософська типологізація економіки	1. Формаційна теорія К. Маркса. 2. Метод "ідеальних типів" М. Вебера. 3. Концепція технологічних революцій О. Тоффлера. 4. Поняття постіндустріального суспільства в філософії та соціології	4	[1; 7 – 9; 11; 12; 17; 18; 25; 32; 44; 46; 55; 65; 77]
Тема 8. Ринок: ідейно- політичні та духовні засади	1. Ринкова економіка та її характерні риси. 2. Духовні компоненти ринкової економіки. 3. Критика ринкового суспільства як суспільства споживання. 4. Комерціалізація культури. Феномен масової культури	4	[3; 7 – 11; 24, 26, 41, 50, 51, 54, 58, 62, 66, 71; 75; 81]
Тема 9. Соціальні й антропологічні наслідки інформатизації економіки	1. Якісні зміни в економіці, пов'язані з процесом інформатизації. 2. Виробництво ризиків. Концепція "суспільство ризику" У. Бека. 3. Людина в інформаційному суспільстві	2	[7 – 9; 11; 12; 16; 17; 19; 21; 37; 47; 49; 63; 68]
Тема 10. Економічні аспекти глобалізації	1. Сутність та передумови процесу глобалізації економіки. 2. Глобалізація та світова фінансова система. 3. Система міжнародного розподілу праці. 4. Глобальні проблеми світової економіки	2	[7 – 9; 11; 12; 17; 28; 30; 31; 33 – 36; 48; 64]

6. Самостійна робота студентів

Необхідним елементом успішного засвоєння навчального матеріалу дисципліни є самостійна робота студентів. Ця робота є однією з форм організації навчання, основною формою оволодіння навчальним матеріалом у вільний від обов'язкових навчальних занять час за розкладом.

Самостійна робота над цією навчальною дисципліною включає:
опрацювання теоретичних основ, прослуханого лекційного матеріалу;
вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання;
підготовка до семінарських занять, дискусій, роботи в малих групах;
підготовка конспектів навчальних чи наукових текстів;
контрольна перевірка кожним слухачем особистих знань за запитаннями для самостійного поглибленого вивчення та самоконтролю;
систематизація вивченого матеріалу перед модульним контролем та заліком;
виконання індивідуальних завдань.

Тема 1. Економіка як предмет філософського осмислення

Запитання для самостійного вивчення

1. Розуміння природи господарської діяльності в античній філософській думці.
2. Утопічна думка пізнього середньовіччя та її внесок у розвиток філософії економіки.

Питання для дискусії

1. Чому саме в модерну епоху філософсько-економічна думка набула найбільшого розквіту?
2. Чи можна вважати, що філософи XVII – XVIII ст. певною мірою ідеалізували капіталізм? Які ознаки капіталізму є більш прогресивними порівняно з феодалізмом?

Література: [1; 3; 4; 7 – 9; 11; 12; 20; 61; 67; 75; 79].

Тема 2. Антропологічний вимір економіки. Людина як суб'єкт економічної діяльності

Запитання для самостійного вивчення

1. Поняття про суб'єкт господарської діяльності в ученні маржиналістів.
2. Макроекономічна людина в теорії Кейнса Д. М.

Питання для дискусії

1. Як А. Сміт вирішив питання про співвідношення моралі та економічної діяльності в умовах капіталізму? Чи є це питання й досі актуальним?
2. Порівняйте модель економічної людини А. Сміта та неокласиків з ідеалістичною моделлю Булгакова С. М. Висловіть свою думку стосовно кожної з них.

Література: [3; 5; 7 – 9; 11; 20; 23; 50; 75; 80; 94].

Тема 3. Економічна культура. Моральні аспекти економічної діяльності

Запитання для самостійного поглибленого вивчення

1. Особливості індо-буддистської господарської етики.
2. Феномен благодійності.

Питання для дискусії

1. Які фактори, на вашу думку, зумовлюють стан та тенденції розвитку економічної культури в сучасній Україні? Чи зберігає православ'я суттєвий вплив на економічну свідомість та поведінку людей?

Література: [7 – 11; 25, 38; 73; 84; 91].

Тема 4. Філософія власності

Запитання для самостійного вивчення

1. Проблема власності в різних течіях анархістської думки. Лібертаріанство.
2. Маніфест приватної власності Ільїна І. О.

Питання для дискусії

1. Марксизм вважає приватну власність причиною соціальної нерівності та експлуатації. Разом із тим право на приватну власність – це основа західної демократії та гарантія ліберальних свобод. Наведіть докази за та проти цих позицій. Чи можливий компроміс між ними?

Література: [2; 7 – 9; 11; 22; 42].

Тема 5. Філософія праці

Запитання для самостійного вивчення

1. Трудова діяльність в концепції ідеальної держави Платона.
2. Ідея соборності, всеєдності, софійності як духовної основи праці в російській релігійній філософії кін. XIX – поч. XX ст.

Питання для дискусії

1. У чому полягає виховне значення праці? Чи зберегли актуальність концепції трудового виховання в умовах сучасного суспільства?

2. Чи згодні ви з ідеєю Сковороди Г. С., що "сродний труд" є умовою щастя людини? Що мислитель розумів під "сродністю" праці?

3. Яка теза, на вашу думку, є правильною: "людина живе, щоб працювати", або "людина працює, щоб жити"? Яким має бути співвідношення праці та дозвілля?

Література: [1; 2; 7 – 9; 11; 67; 74].

Тема 6. Філософія грошей

Запитання для самостійного вивчення

1. Походження, природа та функції грошей.

2. Семіотика грошей.

Питання для дискусії

1. Чому гроші мають здатність перетворюватися з засобу на самоціль?

2. Чи згодні ви, що гроші є символом бездуховності?

Література: [2; 6 – 9; 11; 15; 60].

Тема 7. Філософська типологізація економіки

Запитання для самостійного вивчення

1. Комунікаційна концепція Г. Маклюєна: розвиток засобів комунікацій як фактор переходу від натурального господарства до ринкового.
2. Цивілізаційні концепції У. Ростоу, Данілевського М. Я., О. Шпенглера, А. Тойнбі.

Питання для дискусії

1. Надайте найбільш повну характеристику капіталістичній стадії економіки. Чи правомірно вважати інформаційну стадію розвитку суспільства посткапіталістичною? Відповідь обґрунтуйте.

Література: [1; 7 – 9; 11; 12; 36; 55].

Тема 8. Ринок: ідейно-політичні та духовні засади

Запитання для самостійного вивчення

1. Сучасні моделі ринкового господарства.
2. Філософія бізнесу.

Питання для дискусії

1. Чи можна вважати ринкову економіку системно-духовним явищем? Які цінності породив ринковий "дух капіталізму"?

Література: [3; 7 – 11; 26; 41].

Тема 9. Соціальні та антропологічні наслідки інформатизації економіки

Запитання для самостійного вивчення

1. Розвиток інформаційних технологій та їх вплив на характер сучасної економіки.
2. Перспективи інформатизації української економіки.

Питання для дискусії

1. Чи вдасться людині зберегти свою біосоціальну та культурну ідентичність в інформаційному світі?

2. Як сумістити розвиток Ні-Нуме технологій та захист прав людини?

Література: [7 – 9; 11; 12; 16; 37; 49; 68].

Тема 10. Економічні аспекти глобалізації

Запитання для самостійного вивчення

1. Економічна та соціально-політична модернізація у пострадянському геополітичному просторі.

2. Тенденції розвитку української пострадянської економіки.

Питання для дискусії

1. Чому проблема бідності в сучасному світі набуває статус глобальної? Які глобальні ризики пов'язані з цією проблемою?

2. Чи є глобалізація проявом прогресу? Чи знайшла Україна своє місце в системі глобальної економіки?

Література: [7 – 9; 11; 12; 17; 31; 46].

Теми есе

1. Етика та економіка: сумісність чи несумісність?

2. Проблема соціальної відповідальності бізнесу.

3. Філософія грошей як філософія західного суспільства (Г. Зіммель).

4. Християнська концепція праці.

5. Ідея "сродної праці" Сковороди Г. С.: історичний контекст та сучасне розуміння.

6. Образ буржуа в філософії В. Зомбарта.

7. "Християнська етика і дух капіталізму": аналіз роботи М. Вебера.

8. Господарська етика православ'я та протестантизму: порівняльний аналіз.

9. Особливості ісламської господарської етики.

10. Марксизм: досвід практичної філософії.

11. Критика капіталізму в філософії Г. Маркузе.

12. "Мати чи бути": життєві стратегії в філософії Е. Фромма.

13. Сутність ліберального погляду на інститут приватної власності.

14. Проблема власності в філософсько-економічній думці анархістів.

15. Розуміння соціальної справедливості в філософії марксизму.
16. Ідея майнової рівності та її еволюція.
17. Економічна справедливість. Методи визначення економічної несправедливості в суспільстві (крива Лоренца, індекс Джині).
18. Еволюція уявлень про багатство: історіософський аналіз.
19. Погляд на благодійність через призму світових релігій.
20. Теорії суспільного розшарування К. Маркса та М. Вебера: порівняльна характеристика.
21. Проблема бідності: соціально-економічний та морально-філософський аспекти.
22. Масова культура як продукт комерціалізації.
23. Економіка інформаційного суспільства: капіталізм чи посткапіталізм?
24. Сучасне суспільство як "суспільство ризику" (У. Бек).

Теми доповідей

1. Антична філософія економіки.
2. Філософія економіки Середньовіччя і Відродження.
3. Філософсько-економічні ідеї утопістів (Т. Мор, Т. Кампанелла).
4. Філософія економіки в Новий час.
5. Економічна людина в філософії А. Сміта.
6. Соціальний лібералізм Мілля Д. С.
7. "Промислова система" Сен-Симона К.-А.
8. Розуміння сутності праці в філософії Сковороди Г. С.
9. Марксистська філософія економіки: економічний детермінізм.
10. Проблема відчуження праці у філософському осмисленні.
11. Філософія господарства Булгакова С. М.
12. Соціально-економічна філософія Богданова О. О.
13. Розуміння власності в філософії Ільїна І. О.
14. Проблема власності в ученні Прудона П. Ж.
15. Теорія М. Вебера: релігійні засади капіталізму.
16. Філософія економічного неокласицизму.
17. Етика сучасного бізнесу.
18. Основні напрями філософії техніки кін. XIX – XX ст.
19. Технологічні засади інформаційного суспільства.
20. Поняття ризику та невизначеності в ученні Ф. Найта.

21. Ризикологія як напрям сучасної соціальної думки.
22. Світ як "глобальне село". Концепція глобалізації Г. Маклюена.
23. Природа глобалізаційних процесів. Альтернативи глобалізації.
24. Людина в суспільстві споживання. Концепція "одномірної людини" Г. Маркузе.
25. Критика масової культури в філософії Х. Ортега-і-Гассета.
26. Роль релігійної етики в формуванні національних економічних систем.
27. Православна етика підприємництва.
28. Гроші як соціальний інструмент.
29. Філософський аналіз сучасних концепцій розподілу (В. Парето, К. Джині, Дж. Роулз).
30. Благодійність як соціальне явище.

7. Контрольні запитання для самодіагностики

1. Предмет, завдання та методи філософії економіки.
2. Поняття економічної свідомості, її структура та рівні.
3. Співвідношення економічного буття та економічної свідомості.
4. Етапи розвитку філософсько-економічної думки: античний, середньовічний, модерний.
5. Економічний матеріалізм та його альтернативи.
6. Основні типи суб'єкта господарської діяльності.
7. Категорії моральності економіки.
8. Зміст та функції економічної культури.
9. Православна господарська етика.
10. Господарська етика протестантизму.
11. Ісламська етика господарської діяльності.
12. Проблема праці в західній філософсько-економічній думці.
13. Поняття "сродної праці" в ученні Сквороди Г. С.
14. Відчуження праці та його види.
15. Обґрунтування виховного значення праці в педагогічній думці та філософії освіти (Макаренко А. С., Д. Дьюї).
16. Власність як комплекс суспільних відносин та соціальних взаємодій.
17. Питання про власність у західній ліберальній філософії.

18. Підходи до проблеми власності в революційній думці (марксизм, анархізм).
19. Філософія грошей Г. Зіммеля та її значення.
20. Аксиологія грошей. Гроші як цінність.
21. Семіотика грошей.
22. Проблема типологізації економіки. Поняття соціально-економічної формації.
23. Періодизація суспільного розвитку в філософії О. Тоффлера. Поняття технологічної революції.
24. Концепція постіндустріального суспільства Д. Белла.
25. Соціально-економічний феномен ринкового господарства.
26. Ідейні та ціннісні засади ринкової економіки. "Дух капіталізму" (М. Вебер, В. Зомбарт).
27. Сучасні моделі ринкового господарства.
28. Критика суспільства споживання (Франкфуртська школа).
29. Проблема комерціалізації культури. Феномен масової культури.
30. Характерні риси та проблеми розвитку інформаційного суспільства.
31. Людина в інформаційному суспільстві. Механізми маніпулювання свідомістю та запобігання ним.
32. Концепція "суспільства ризику" У. Бека.
33. Сутність та передумови економічної глобалізації.
34. Глобальні проблеми сучасної економіки та шляхи їх вирішення.
35. Українська економіка в системі світового розподілу праці.

8. Індивідуально-консультативна робота

Індивідуально-консультативна робота здійснюється за відповідним графіком у формі: індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Формами організації індивідуально-консультативної роботи є:

- а) за засвоєнням теоретичного матеріалу: консультації: індивідуальні (запитання – відповідь); групові (розгляд типових прикладів – ситуацій);
- б) за засвоєнням практичного матеріалу: консультації (індивідуальні та групові);

- в) для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу:
 - індивідуальне здавання виконаних робіт;
 - підготовка доповіді для виступу на науковому семінарі;
 - підготовка доповіді для виступу на науковій конференції.

9. Методики активізації процесу навчання

Відповідно до реалізації компетентнісного підходу в навчальному процесі передбачається використання активних та інтерактивних форм проведення занять (розбір конкретних ситуацій та ін.) у комбінації з позааудиторною роботою (організація круглих столів, дебатів) з метою формування і розвитку особистісних якостей у студентів. У рамках вивчення модуля "Філософія економіки" можлива участь студентів у зустрічах із представниками української філософії та культури.

При викладанні навчальної модуля "Філософія економіки" для активізації навчального процесу можливе застосування таких методик: проблемних лекцій, міні-лекцій, роботи в малих групах, презентацій, банків візуального супроводження, семінарів-дискусій тощо. Використання зазначених навчальних технологій впливає на посилення здатності студентів до самостійності (формування власної точки зору з окремого питання чи проблеми) та групової роботи (здатність до соціальної інтеграції та до компромісу в прийнятті колективних рішень і при вирішенні конфліктів).

Розподіл форм та методів активізації процесу навчання за темами навчальної дисципліни наведено у табл. 6.

Таблиця 6

Форми та методи активізації процесу навчання

Тема	Практичне застосування навчальних технологій
1	2
Тема 1. Економіка як предмет філософського осмислення	Проблемна лекція з питання "Проблеми становлення філософсько-економічного знання"
Тема 2. Антропологічний вимір економіки. Людина як суб'єкт економічної діяльності	Міні-лекція, семінар-дискусія з питання "Економічна людина: класична концепція А. Сміта та її альтернативи"; презентація результатів роботи в малих групах

1	2
Тема 3. Економічна культура. Моральні аспекти економічної діяльності	Міні-лекція, семінар-дискусія з питання "Православна господарська етика та сучасні економічні реалії"; презентація результатів роботи в малих групах
Тема 4. Філософія власності	Проблемна лекція з питання "Дискусія навколо приватної власності в ліберальній, революційній, релігійній філософії. Теоретичні й практичні здобутки"
Тема 5. Філософія праці	Міні-лекція, семінар-дискусія з питання "Феномен відчуження праці та перспективи його подолання"; презентація результатів роботи в малих групах
Тема 6. Філософія грошей	Проблемна лекція з питання "Філософія грошей Г. Зіммеля як філософія культури"
Тема 7. Філософська типологізація економіки	Проблемна лекція з питання "Формаційна концепція К. Маркса та її альтернативи"
Тема 8. Ринок: ідейно-політичні та ціннісні засади	Семінар-дискусія з питання "Альтернативи ринку"; презентація результатів роботи в малих групах
Тема 9. Соціальні та антропологічні наслідки інформатизації економіки	Проблемна лекція з питання "Позитивні та негативні наслідки інформатизації економіки"
Тема 10. Економічні аспекти глобалізації	Семінар-дискусія з питання "Глобальні проблеми світової економіки: шляхи та перспективи вирішення"

Проблемні лекції спрямовані на розвиток логічного мислення студентів і характеризуються тим, що коло питань теми обмежується двома-трьома ключовими моментами, увага студентів концентрується на матеріалі, що не знайшов відображення в підручниках, використовується досвід закордонних навчальних закладів з роздачею студентам під час лекцій друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються. При читанні лекцій студентам даються питання для самостійного розмірковування, проте лектор сам настановлює студентів на їхнє розв'язання. Система питань у ході лекції відіграє активізуючу роль, примушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

Міні-лекції передбачають виклад навчального матеріалу за короткий проміжок часу й характеризуються значною ємністю, складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень. Міні-лекції проводяться, як правило, як частина заняття-дослідження.

Робота в малих групах використовується з метою активізації роботи студентів при проведенні семінарських і практичних занять. Це так звані групи психологічного комфорту, де кожен учасник відіграє свою особливу роль і певними своїми якостями доповнює інших. Використання цієї технології дає змогу структурувати практично-семінарські заняття за формою і змістом, створює можливості для участі кожного студента в роботі за темою заняття, забезпечує формування особистісних якостей та досвіду соціального спілкування.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками і поглядами учасників з приводу теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів.

Банки візуального супроводження сприяють активізації творчого сприйняття змісту дисципліни за допомогою наочності.

10. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів

Система оцінювання знань, вмінь та навичок студентів передбачає виставлення оцінок за усіма формами проведення занять.

Перевірка та оцінювання знань студентів може проводитись у таких формах:

1. Оцінювання знань студента під час семінарських занять.
2. Проведення модульного контролю.

Контроль систематичного виконання самостійної роботи та активності під час семінарських занять

Оцінювання проводиться за 12-бальною шкалою за такими критеріями:

- 1) розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;

- 2) ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни;
- 3) ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;
- 4) уміння поєднувати теорію з практикою при розгляді світоглядних питань, вміння обґрунтувати свою позицію;
- 5) логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Оцінка "відмінно" (10 – 2 балів) ставиться за умови відповідності виконаного завдання студента або його усної відповіді усім п'ятьом зазначеним критеріям. Відсутність тієї чи іншої складової знижує оцінку.

При оцінюванні індивідуальних завдань увага також приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу (згідно з графіком навчального процесу). Якщо якась із вимог не буде виконана, то оцінка буде знижена.

Проведення поточно-модульного контролю. Поточно-модульний контроль здійснюється та оцінюється за двома складовими: практичний модульний контроль і лекційний (теоретичний) модульний контроль.

Оцінка за практичну складову модульного контролю виставляється за результатами оцінювання знань студента під час семінарських занять.

Лекційний (теоретичний) модульний контроль здійснюється у письмовій формі у вигляді тестування.

Тест містить 24 запитання одиничного і множинного вибору щодо перевірки знань основних категорій навчальної дисципліни. Для оцінювання рівня відповідей студентів на тестові завдання використовуються такі критерії:

оцінка "відмінно" (12 – 10 балів) – від 24 до 20 правильних відповідей;

оцінка " дуже добре" (9 балів) – 19 – 18 правильних відповідей;

оцінка " добре" (8 – 7 балів) – 17 – 14 правильних відповідей;

оцінка "задовільно" (6 балів) – 13 – 12 правильних відповідей;

оцінка "достатньо" (5 – 4 балів) – 11 – 8 правильних відповідей;

оцінка "незадовільно" (3 бали) – 7 – 6 правильних відповідей;

оцінка "незадовільно" (2 – 1 бали) – 5 – 2 правильних відповідей.

Зразок модульної контрольної роботи

Харківський національний економічний університет Змістовний модуль. Становлення та проблематика філософії економіки

Модульна контрольна робота

1. Представник сучасного економічного лібералізму:

- а) Ж. Дерріда;
- б) Е. Блох;
- в) Ф. А. фон Гайек;
- г) Ерн В. Ф.

2. Значення трудового виховання обґрунтував американський філософ:

- а) Д. Дьюї;
- б) Р. Рорті;
- в) Х. Патнем;
- г) К. Хорні.

3. Інститут приватної власності критикували представники напрямів:

- а) марксизму;
- б) анархізму;
- в) лібералізму;
- г) прагматизму.

4. Філософія економіки А. Сміта є:

- а) ліберальною;
- б) тоталітарною;
- в) ідеалістичною;
- г) неоліберальною.

5. Соціальний лібералізм обґрунтував:

- а) Т. Мальтус;
- б) К. Маркс;
- в) Мілль Д. С.;
- г) Е. Фромм.

6. Термін "індустріальна економіка" вперше запропонував:

- а) Руссо Ж.-Ж.;
- б) Д. Рікардо;
- в) Сен-Симон К. А.;
- г) Д. Белл.

7. Згідно з марксистським вченням, рушійною силою суспільного розвитку є:

- а) технологічні революції;
- б) класова боротьба;
- в) розвиток науки;
- г) наукові революції.

8. Сен-Симон К. А. створив концепцію:

- а) промислової системи;
- б) аграрної системи;
- в) ринкової системи;
- г) інформаційної системи.

9. Автор фундаментальної праці "Філософія грошей"

- а) В. Зомбарт;
- б) Г. Зіммель;
- в) Мілль Д. С.;
- г) З. Бауман.

10. Принцип невидимої руки ринку обґрунтував:

- а) Руссо Ж.-Ж.;
- б) Д. Кейнс;
- в) А. Сміт;
- г) Н. Макіавеллі.

11. Становлення філософії економіки відбулося в епоху:

- а) античності;
- б) модерну;
- в) середньовіччя;
- г) постмодерну.

12. Ф'ючерсні угоди засуджуються:

- а) у буддизмі;
- б) в ісламі;
- в) у протестантизмі;
- г) у православ'ї.

13. Синонімом терміну "капіталістичний" є:

- а) комерційний;
- б) буржуазний;
- в) промисловий;
- г) ліберальний.

14. Згідно з О. Тоффлером, головний фактор соціального розвитку – це розвиток:

- а) техніки;
- б) економіки;
- в) науки;
- г) демократії.

15. Ісламські банки виконують:

- а) усі традиційні функції;
- б) тільки функцію кредитування населення;
- в) головним чином інвестиційні функції;
- г) благодійні функції.

16. У філософії якого з мислителів поняття "відчуження" грає провідну роль:

- а) Епікура;
- б) І. Канта;
- в) К. Маркса;
- г) А. Шопенгауера.

17. Вплив протестантської етики на розвиток капіталістичної економіки вивчав:

- а) Г. Гадамер;
- б) М. Фуко;
- в) М. Вебер;
- г) А. Сміт.

18. Соціалізм завжди передбачає:

- а) заборону великої приватної власності;
- б) свободу підприємництва;
- в) тоталітарний режим;
- г) соціальний прогрес.

19. "Сродна праця", згідно зі Сковородою Г. С., – це:

- а) колективна праця;
- б) творча праця;
- в) праця за покликанням;
- г) духовна праця.

20. Філософія Г. Маркузе належить до:

- а) фрейд-марксизму;
- б) класичного марксизму;
- в) фрейдизму
- г) аналітичної філософії.

21. Податок на користь бідних в ісламі:

- а) ріба;
- б) закят;
- в) намаз;
- г) хадж.

22. Суворий побутовий аскетизм – це вимога етики:

- а) православ'я;
- б) католицизму;
- в) протестантизму;
- г) християнства у цілому.

23. Недоліками інформаційного суспільства є:

- а) безробіття;
- б) скасування деяких прав;
- в) маніпулювання свідомістю;
- г) посилення експлуатації праці.

24. Філософія економічного детермінізму належить:

- а) К. Марксу;
- б) А. Сміту;
- в) Сен-Симону К. А.;
- г) Сартру Ж.-П.

Затверджено на засіданні кафедри філософії і політології
протокол №_____ від 2012 р.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується як середнє арифметичне оцінок за практичний і лекційний модульний контроль.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни, згідно з Методикою переведення показників успішності знань студентів Університету в систему оцінювання за шкалою ECTS, конвертується в підсумкову оцінку за шкалою ECTS (табл. 7).

Таблиця 7

Переведення показників успішності знань студентів у систему оцінювання за шкалою ECTS

Відсоток студентів, які зазвичай досягають відповідної оцінки	Оцінка за шкалою ECTS		Оцінка за бальною шкалою, що використовується в ХНЕУ	Оцінка за національною шкалою
10	відмінне виконання	A	12 – 11	відмінно
25	вище середнього рівня	B	10	
30	взагалі робота правильна, але з певною кількістю помилок	C	9 – 7	добре
25	непогано, але зі значною кількістю недоліків	D	6	задовільно
10	виконання задовольняє мінімальні критерії	E	5 – 4	
–	потрібне повторне складання	FX	3	незадовільно
–	повторне вивчення дисципліни	F	2 – 1	

11. Рекомендована література

11.1. Основна

1. Алексеев П. В. Социальная философия / Алексеев П. В. – М. : ООО "ТК Велби", 2003. – 256 с.
2. Барулин В. С. Социальная философия / Барулин В. С. – М. : ФАИР-ПРЕСС, 1999. – 400 с.
3. Історія економічних учень / за ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2005. Ч. 1-2.
4. Канке В. А. Философия экономической науки / Канке В. А. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 384 с.
5. Крапивенский С. Э. Социальная философия / Крапивенский С. Э. – М. : Владос, 2004. – 412 с.
6. Причепій, Є. М. Філософія / Є. М. Причепій, А. М. Черній, Л. А. Чекаль. – К. : Академвидав, 2008. – 592 с.
7. Самсин А. И. Основы философии экономики : учебн. пособ. / А. И. Самсин. – М. : ЮНИТИ, 2003. – 270 с.
8. Философия экономики : учебн. пособ. для высш. учебн. заведений / под ред. С. В. Синякова. – К. : "Альтерпрес", 2002. – 384 с.
9. Философия экономики : учебн. пособ. / под ред. А. А. Мазараки. – К. : Альтерпрес, 2002. – 234 с.
10. Философия / отв. ред. В. Д. Губин, Т. Ю. Сидорина, В. П. Филатов. – М. : Тон – Остожье, 2001. – 704 с.
11. Философский энциклопедический словарь (серия БСИ) / ред.-сост. Е. Ф. Губский, Г. В. Кораблева, В. А. Лутченко. – М. : ИНФРА-М, 1997. – 576 с.
12. Чешко В. Ф. Соціальна філософія / В. Ф. Чешко, Ю. І. Потоцька. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2008. – 63 с.

11.2. Додаткова

13. Абрамова С. Б. Деньги как социальная ценность: поколенческий срез проблемы / Абрамова С. Б. // Социологические исследования. – 2000. – № 7.– С. 37–41.

14. Автономов В. С. Модель человека в экономической науке / Автономов В. С. – СПб. : Экономическая школа, 1997. – 232 с.
15. Базулин Ю. В. Происхождение и природа денег / Базулин Ю. В. – СПб. : Изд. С.-Петербур. ун-та, 2008. – 246 с.
16. Бауман З. От пилигрима к туристу, или краткая история идентичности / Бауман З. // Національна ідентичність. Хрестоматія / упорядн. Т. Воропай. – Х. : Крок, 2002. – С. 279–297.
17. Бек У. Общество риска / Бек У. – М. : Прогресс-Традиция, 2000. – 284 с.
18. Беккин Р. И. Исламская экономика: краткий курс / Беккин Р. – М. : Восток–Запад, 2008. – 272 с.
19. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Белл Д. ; [пер. с англ]. – М. : Academia, 1999. – 290 с.
20. Блауг М. Экономическая жизнь в ретроспективе / Блауг М. – М. : Дело, 1996. – 687 с.
21. Бодрийар Ж. Америка / Бодрийар Ж. – СПб. : Владимир Даль, 2000. – 205 с.
22. Боуз Д. Либертарианство: История, принципы и политика / Д. Боуз ; пер. с англ. под ред. А. В. Куряева. – Челябинск : Социум, Cato Institute, 2004. – 392 с.
23. Булгаков С. Розмисли. Творча спадщина у контексті ХХІ століття / Булгаков С. ; за ред. В. Д. Базилевича. – К. : Знання, 2006. – 903 с.
24. Валлерстайн И. После либерализма / Иммануэль Валлерстайн ; [пер. с англ. ; под. ред. Б. Ю. Кагарлицкого]. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – 256 с.
25. Вебер М. Избранное. Образ общества / Вебер М. – М. : Юрист, 1994. – 704 с.
26. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма / Вебер М. ; [пер. с нем]. – Ивано-Франковск : Ист-Вью, 2002. – 352 с.
27. Гаек фон Ф. А. Чому я не консерватор / Фрідріх Август фон Гаек ; [пер. з англ. Н. Поліщук] // Консерватизм : [антологія / упорядн. О. Проценко, В. Лісовий]. – К. : Смолоскип, 1998. – 598 с. – С. 65–100.

28. Ганчев П. Глобализация цивилизации и необходимость новой формы философии / Ганчев П. // Вопросы философии. – 2007. – № 8. – С. 160–165.

29. Гелбрейт Дж. Справедливое общество. Гуманистический взгляд / Дж. Гелбрейт // Новая постиндустриальная волна на Западе: антология ; под ред. В. Л. Иноземцева – М. : Akademia, 1999. – С. 223–242.

30. Глобальное сообщество: новая система координат. Подходы к проблеме / под. ред. А. И. Неклесса. – СПб. : Алетейя, 2000. – 320 с.

31. Грани глобализации. Трудные вопросы современного развития / предисл. и послесл. М. С. Горбачева. – М. : Альпина Паблишер, 2003. – 591 с.

32. Гэлбрейт Дж. К. Новое индустриальное общество / Гэлбрейт Дж. К. – М. : АСТ; Транзиткнига, 2005. – 602 с.

33. Делягин М. Г. Мировой кризис: Общая теория глобализации / Делягин М. Г. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 768 с.

34. Дилигенский Г. Глобализация в человеческом измерении / Г. Дилигенский // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – № 7. – С. 4–15.

35. Железнова Н. А. Глобализация: индийский ответ на мировой вызов / Железнова Н. А. // Вопросы философии. – 2009. – № 7 – С. 54–66.

36. Жижек С. Хрупкий абсолют или Почему стоит бороться за христианское наследие / Жижек С. – М. : Художественный журнал, 2004. – 177 с.

37. Жукова Е. И. Ученый в эпоху Hi-Tech / Жукова Е. И. // Конструирование человека : сб. трудов III Всеросс. научн. конф. с международ. участием. – Томск : ТГПУ, 2009. – С. 91–104.

38. Зарубина Н. Н. Социокультурные особенности хозяйственной деятельности / Зарубина Н. Н. // Социологические исследования. – 1994. – № 8–9. – С. 47–58.

39. Заславская Т. Н. Социология экономической жизни / Заславская Т. Н., Рывкина Р. В. – Новосибирск : Наука, 1991. – 448 с.

40. Зиммель Г. Философия денег / Зиммель Г. // Теория общества: Фундаментальные проблемы: Сборник: пер. с нем., англ. / под ред. А. Ф. Филиппова. – М. : КАНОН-пресс-Ц: Кучково поле, 1999. – С. 125–154.

41. Зомбарт В. Буржуа / Зомбарт В. ; пер. с нем. – М. : Наука. – 443 с.
42. Ильин И. А. О частной собственности / Ильин И. А. // Русская философия собственности XVIII-XX вв. – СПб. – 1993. – С. 123–124.
43. Ільїн В. Філософія багатства / Ільїн В. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2005. – 180 с.
44. Иноземцев В. Л. К теории постэкономической общественной формации / Иноземцев В. Л. – М. : Таурис, Век, 1995. – 336 с.
45. Иноземцев В. Л. Очерки истории экономической общественной формации / Иноземцев В. Л. – М. : Таурис, Век. – 1996. – 397 с.
46. Іщук В. Україна: проблема престижності та ідентичності / Іщук В. – К. : Смолоскип, 2000. – 75 с.
47. Кара-Мурза С. Г. Манипуляция сознанием / Кара-Мурза С. Г. – М. : ЭКСМО, 2003. – 831 с.
48. Карелова Л. Б. Глобализация: японские интерпретации социокультурных процессов. / Карелова Л. Б., Чугров С. В. // Вопросы философии. – 2009. – № 7 – С. 44–53.
49. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / Кастельс М. – М. : ГУ ВЦЭ, 2000. – 606 с.
50. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Кейнс Дж. М. – М. : ЭКСМО, 2008. – 960 с.
51. Кендюхов О. Суспільство споживання як національна трагедія України / Кенюхов О. // "Дзеркало тижня. Україна". – № 1. – С. 1.
52. Кононов А. А. О проблеме отчуждения в постиндустриальном обществе / Кононов А. А. // Культура, философия, образование в стратегиях XXI в. : научное издание. – Х. : Изд. ХНЭУ, 2006. – С. 70–86.
53. Конституція України : Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – С. 141.
54. Майлз Ст. Потребительство как образ жизни / Ст. Майлз // Социальные и гуманитарные науки. Отеч. и заруб. литература. Сер. 11. Социология : реферат. журн. РАН, ИНИОН, Центр социальных научн.-информ. исслед, отд. социологии и социальной психологии. – М. : ИНИОН, 2001. – № 4. – С. 45–62.

55. Маклюэн М. Галактика Гуттенберга / М. Маклюэн ; пер. с англ. – М. : Академический проект, 2005. – 496 с.
56. Маркс К. Капитал / Маркс К., Энгельс Ф. // Сочинения в 23-х т. – Т. 1. – М. : Политиздат, 1973. – 907 с.
57. Маркс К. Экономическо-философские рукописи 1844 года / Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. – Т. 42. – М. : Госполитиздат, 1974. – 535 с.
58. Маркузе Г. Одномерный человек / Маркузе Г. // Эрос и цивилизация. – М. : АСТ, 2002. – С. 251–526.
59. Маркузе Г. Человек в постиндустриальном мире / Маркузе Г. – М. : Наука, 1993. – 312 с.
60. Махлина С. Т. Семиотика культуры повседневности / Махлина С. Т. – СПб. : Алетейя, 2009. – 232 с.
61. Милль, Дж. Ст. Основания политической экономии с некоторыми применениями к общественной философии / Милль Джон Стюарт ; [пер. с англ.]. – М. : Эксмо, 2007. – 1040 с.
62. Найт Ф. Понятие риска и неопределённости / Найт Ф. – THESIS. – 1994. – Вып. 5. – С. 12–28.
63. Негодаев И. И. На путях к информационному обществу / Негодаев И. И. – Ростов н/Д., 1999. – 392 с.
64. Неклесса А. И. Рах Есономікана: геоэкономическая система мироустройства / Неклесса А. И. // Экономическая наука современной России. – № 1(5). – 1999. – С. 71–89.
65. Новая постиндустриальная волна на Западе : антология / под ред. В. Л. Иноземцева. – М. : Академия, 1999. – 640 с.
66. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс / Хосе Ортега-и-Гассет ; пер. с исп. // Избранные труды / сост., предисл. и общ. ред. А. М. Рудкевич. – М. : Изд-во "Весь Мир", 2000. – С. 43–163.
67. Платон. Сочинения: в 3-х т. / Платон ; [пер. с древнегреч. А. Н. Егунова]. – М. : Мысль, 1971. – Т. 3.; Ч. 1. – 1971. – 687 с.
68. Попкова Н. В. Человек в техногенном мире: творец или творение / Попкова Н. В. // Мир психологии. – 2005. – № 4(44). – С. 216–225.

69. Прудон П. Ж. Что такое собственность / Прудон П. – М. : Республика, 1998. – 367 с.
70. Рих А. Хозяйственная этика / Рих А. – М. : Посев, 1996. – Т. 1-2.
71. Розанваллон П. Утопический капитализм: История идеи рынка / Розанваллон П. – М. : Новое литературное обозрение, 2007. – 256 с.
72. Рязанов В. Т. Политическая экономия: из прошлого в будущее / В. Т. Рязанов // Горизонты экономики. – 2012. – № 2. – С. 81–98.
73. Свод нравственных принципов и правил в хозяйствовании. Принято на итоговом пленарном заседании VIII Всемирного Русского Народного Собора // Православная беседа. – 2004.– № 2. – С. 34–38.
74. Сковорода Г. С. Разговор, называемый алфавит, или букварь мира / Г. С. Сковорода // Сочинения в 2-х томах. – Т. 1. – М. : Мысль, 1973. – С. 412–461.
75. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / Смит А. – М. : Наука, 1993. – 570 с.
76. Смит А. Теория нравственных чувств / Смит А. – М. : Республика, 1997. – 232 с.
77. Тоффлер Э. Третья волна / Тоффлер Э. – М. : АСТ, 1999. – 261 с.
78. Туган-Барановский М. И. К лучшему будущему. Сборник / Туган-Барановский М. И. – М. : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 1996. – 528 с.
79. Утопический социализм: Хрестоматия / общ. ред. А. И. Володина. – М. : Политиздат, 1982. – 512 с.
80. Философия экономики. Антология / под ред. Дэниела Хаусмана. – М. : Изд. Института Гайдара, 2012. – 520 с.
81. Фромм Э. Иметь или быть? / Э. Фромм ; общ. ред. и посл. В. И. Добреньков ; пер. с англ. – 2-е изд., доп. – М. : Прогресс, 1990. – 336 с.
82. Фукуяма Ф. Конец истории и последний человек / Фрэнсис Фукуяма ; [пер. с англ. М. Б. Левина]. – М. : ООО Издательство АСТ: ЗАО ИПП Ермак, 2004. – 588 с.

83. Чешко В. Ф. НИ-НУМЕ технологии. Размышления об этике и теории познания в эпоху управляемой эволюции / Чешко В. Ф. // *Universitates*. – 2006. – № 2. – С. 4–19.

84. Шарапов С. Бедность и богатство. Православная этика предпринимательства / Шарапов С., Улыбышева М. – М. : Ковчег, 2011. – 320 с.

85. Шептун А. А. Философия денег / Шептун А. А. // *Вопросы философии*. – 1999. – № 7. – С. 180–183.

11.3. Ресурси мережі Інтернет

86. Библиотека Гумер. Философия. – Режим доступа : <http://bibliotekar.ru/filosofiya/index.htm>.

87. Бібліотека економіста. – Режим доступу : <http://library.if.ua/books-/39.html>.

88. Бібліотека ім. В. Вернадського – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>.

89. Найвидатніші філософи світу та України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/index.html>.

90. Приятельчук А. О. Структура філософії економіки [Електронний ресурс] / Приятельчук А. О. // *Гуманітарний вісник ЗДІА*. – 2012. – № 48. – С. 70–78. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum-/znpvgvzdia/2012_48/pdf/VISNIK_48_70.pdf.

91. Рязанов В. Т. Роль религиозной этики в формировании этно-экономических (национальных) систем хозяйствования [Электронный ресурс] / Рязанов В. Т. – Режим доступа : <http://www.mecconomy.ru/art.php?nArtId=2069>.

92. Социальная и политическая философия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.philosophy.ru/lib/soc/>.

93. Справочные материалы, учебники, хрестоматии, энциклопедии [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.philosophy.ru/edu-/ref/ref.html>.

94. Столяров А. М. Становление концепции экономического человека: от классики до неоклассики [Электронный ресурс] / Столяров А. М.

// Проблемы современной экономики. – № 2 (26). – 2008. – Режим доступа : <http://www.mesono-my.ru/art.php?nArtId=1948>.

95. Цифровая библиотека по философии. – Режим доступа : <http://filosof.historic.ru/books.shtml>.

Зміст

Вступ	3
1. Кваліфікаційні вимоги до студентів	4
2. Тематичний план навчальної дисципліни	8
3. Зміст навчальної дисципліни за модулем та темами	9
4. Плани лекцій	13
5. Плани семінарських занять	15
6. Самостійна робота студентів	18
7. Контрольні запитання для самодіагностики	24
8. Індивідуально-консультативна робота	25
9. Методики активізації процесу навчання	26
10. Система поточного та підсумкового контролю знань студентів	28
11. Рекомендована література	34
11.1. Основна	34
11.2. Додаткова	34
11.3. Ресурси мережі Інтернет	40

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Робоча програма
навчальної дисципліни
"ФІЛОСОФІЯ ЕКОНОМІКИ"
для студентів усіх галузей знань
денної форми навчання

Укладач **Потоцька Юлія Іванівна**

Відповідальний за випуск **Кузь О. М.**

Редактор **Бутенко В. О.**

Коректор **Мартовицька-Максимова В. А.**

План 2013 р. Поз. № 189.

Підп. до друку Формат 60 x 90 1/16. Папір MultiCopy. Друк Riso.

Ум.-друк. арк. 2,75. Обл.-вид. арк. 3,44. Тираж прим. Зам. №

Видавець і виготівник — видавництво ХНЕУ, 61166, м. Харків, пр. Леніна, 9а

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи
Дк № 481 від 13.06.2001 р.*